

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Δημοσιεύομε ὅπως κάθε χρόνο τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς φετεινῆς ἐκθεσης τῆς ἐπόπτιας Ἐργασίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Ἄννας Μακροπούλου καὶ τὰ πορίσματά της σχετικὰ με τοὺς ὅρους τῆς ἐργασίας τοῦ ἀπασχολουμένου προσωπικοῦ ποὺ ἀποτελεῖται κύρια ἀπὸ γυναῖκες στοὺς βιοτεχνικοὺς καὶ βιομηχανικοὺς κλάδους.

Α΄

Ἐπιθεωρήσεις ἐνήργησα 614 εἰς 523 ἐργαστήρια ὧν ἡ κατανομή ἔχει ὡς ἑξῆς:

106 ἐργαστήρια ὀφθῆς γυναικείων φορεμάτων,

132 ραφῆς γυναικείων πύλων, 7 γυναικείων ἀπρορροῦχων, 8 παιδικῶν ἐνδυμάτων, 126 ἀνδρικῶν ἐνδυμάτων 6 κατασκευῆς ὀμβρελλῶν, 8 κορσέδων, 1 χειροκτίων, 2 γευναρικών, 6 ραφῆς μανδουλίων, τσαντῶν καὶ καλτσδετῶν, 6 κούκων καὶ πηλικίων, 30 δερματίνων εἰδῶν καὶ εἰδῶν ταξειδίου, 13 κυττισοειεῖα, 12 κεντημάτων διαφόρων, 18 πλεκτῶν ἐνδυμάτων, 29 βραφῆς ἀνδρικῶν ὑποκαμίσων, 5 βαπτιστικῶν καὶ στεφάνων, 3 πλεκτῶν ἐπίπλων, 1 ἐργαστάσιον παιγνιδίων, 1 κατασκευῆς κορδονίων, 1 κροσσοπλεκτήριον καὶ 2 ὀροδηματοποιεῖα.

Τὸ σύνολον τοῦ ἀπασχολουμένου προσωπικοῦ εἰς

τά ως άνω εργαστήρια άνέρχεται εις 4.440, εξ ών άνδρες 1016 και γυναίκες 3424.

Σημειώτέον ότι, συνεπείχ τής σημειωθείσης κατά τδ διαρρευσαν έτος οικονομικής και έμπορικης κρίσεως δ αριθμός του προσωπικού έχει έλαττωθή σχεδόν κατά τδ 1)2 έν συγκρίσει με τά παρελθόντα έτη.

Βιοτεχνίαι αίτινες άλλοτε άπησχόλουν άνω τών 30 προσώπων, ήλάττωσαν τούτο εις τδ ήμισυ και εις τδ 1)3 έλλείψει ή και περιορισμού τών εργασιών των.

Τά επιθεωρηθέντα Κ)τα αναλόγως του έν αυτοίς άπασχομούμενου προσωπικού καταέμονται ως εξής:

άπασχολούν μέχρι 5 προσώπων	256 εργαστ.	ήτοι 0,49
» » 6-10 »	159 »	» 0,30
» » 11 20 »	76 »	» 0,15
» » 21 30 »	17 »	» 0,03
» » 30 και άνω	15 »	» 0,03

ήτοι επί του συνόλου τών 523 επιθεωρηθέντων Κ)των τά 0,94 άπασχολούν μέχρι 20 προσώπων.

Ούτω φανερόν γίνεται ότι τά περισσότερα βιοτεχνικά είναι μικροεργαστήρια άπασχολούντα όλίγα προσωπικών. Κυρίως σημαντική αύξησις μικροεργαστηρίων παρετηρήθη εις τά επαγγέλματα κατασκευής γυναικείων πύλων, εις τά όποια έκάστη εργάτρια διακινδυνεύουσα τά μικρά της κεφάλαια φιλοδοξεί νά άποκτήσῃ τόν τίτλον τής εργοδοτρίας.

Γενικώς ή πληθύς αύτη τών μικροεργαστηρίων άποβαίνει επίζήμιος και επίδραβής εις τήν εργατικήν τάξιν κυρίως από υγιεινής άπόψews, διότι, λόγω του ότι τά διατεθειμένα κεφάλαια είναι μικρότατα, ένοικιάζουν διαμερίσματα έντός μαγαζείων ή οικημάτων, τά όποια ουδένα όρον υγιεινής έξασφαλίζουν εις τδ έν αυτοίς άπασχολούμενον προσωπικών.

Επί του συνόλου τών εργαστηρίων, 280 είναι άνώγεια, 104 ισόγεια, 67 ήμιπατώματα (πατάρια) και 63 υπόγεια. Ητοι ή αναλογία επί τοις έκαστον έχει ούτω: Άνώγεια 0,53, ισόγεια 0,20, πατάρια 0,15 και υπόγεια 0,12.

Άπαντα τά εργαστήρια γυναικείων φορεμάτων, γυναικείων άσπρροούχων, όμβρελλοποιίας, κορσέδων και τινά τών γυναικείων πύλων είναι έγκατεστημένα εις άνώγεια διαμερίσματα τά όποια υπερέρχουν από υγιεινής άπόψews όλων τών άλλων εργαστηρίων.

Άλλά και αυτά άκόμη τά εις άνώγεια έγκατεστημένα πλλάκις δέν έξασφαλίζουν άφθονον φωτισμόν και άερισμόν δια τού έν αυτοίς άσχολούμενους.

Τά πλείστα έκ τών εργαστηρίων ραφής άνδρικών ένδυμάτων, Κυτιοποιίας, δερματινων ειδών, τδ ήμισυ σχεδόν κατασκευής γυναικείων πύλων και τά πλείστα τών λοιπών επιθεωρηθέντων βιοτεχνιών είναι συνήθως έγκατεστημένα έντός Καταστημάτων πλλάκις εις στενούς χώρους, όπισθεν του πρδς ύποδοχήν τών πελατών ή πρδς πώλησιν τών ειδών χρησιμεύοντος χώρου. Τά πλείστα τούτων στεροούνται έπαρκούς και κατά κανόνα τδ προσωπικών με τεχνικών φωτισμόν.

Εις όλα δέ σχεδόν παρατηρείται ότι στεροούνται άποχωρητηρίου.

Πλείστα έσα εργαστήρια ραφής άνδρικών ένδυμάτων, άνδρικών άσπρροούχων, τινά γυναικείων πύλων, δερματινων ειδών, και τδ σύνολον τών πιληκίων είναι έγκατεστημένα εις πρόχειρα ύπερφα, τά πατάρια κα-

λούμενα, εις τά όποια πλλάκις άνέρχεται τις με κινητήν στενήν κλίμακα.

Ο άερισμός εις τούς τόπους τούτους εργασίας είναι έλλιπής, διότι στεροούνται έπαρκών παραθύρων, συνηθέστατα δέ φωτίζονται από τόν ύπάρχοντα μοναδικόν φωταγωγόν. Όλα τά περι τās κεντρικός δδους πατάρια χρησιμεύουσιν ως βιοτεχνικά εργαστήρια, όστερούν δέ άκόμη περισσότερον τά έντός τών διαφόρων στοών έγκατεστημένα τιαυτα.

Έκ τών 63 ύπογείων εργαστηρίων τά 44 είναι τελείως άκατάλληλα, ως άπολύτως άνθυγιεινά. Ητοι 5 εργαστήρια κεντημάτων και άζούρ, 4 κυτιοποιία, 5 πλεκτών ένδυμάτων, 1 παιδικών ένδυμάτων, 8 ραφεία άνδρικών ένδυμάτων, 1 όμβρελών, 1 κορσέδων, 1 ραφής μανδουλίων, 6 δερματινων ειδών, 4 ραφής άνδρικών ύποκαμίσιων, 7 γυναικείων πύλων και γυναικείων φορεμάτων.

Άπαντα τά άναφερόμενα εργαστήρια είναι βαθέα ύπόγεια, άνήλια, ύγρδ και φωτίζονται μόνον δια τών επί τών πεζοδρομίων φωταγωγών ή τής μοναδικής θύρας. Με μίαν λέξιν τρώγλαι εις τās όποίας είναι καταδικασμένοι νά ένδιαιωτώνται δι' όλης τής ήμέρας νεαραι ως επί τδ πλείστον ύλάρξεις, αι όποιαί δέχονται μοιραίως τήν κατάστασιν αύτην, δια νά μη στερηθοούν τού ήμερομισθίου των.

Έν συμπεράσματι εις τήν βιοτεχνίαν έξακολουθεί ή έγκληματική έγκατάστασις εργαστηρίων εις άνθυγιεινούς τόπους.

Εις τούτο συντελεί ή έλλειψις καταλλήλου χώρου, αλλά και ή άδιαφορία του μικροεργοδότη, δ όποιος ένδιαφέρεται μάλλον δια τδ εύπρόσωπον του Κ)τός του και ούτω εις τά ύπάρχοντα άνθυγιεινά προστίθενται νέα τιαυτα ύπό τούσ αυτούς, ώ; και πρότερον όρους.

Μηνύσεις ύπέβαλον κατά 5 εργοστασιαρχών πλεκτών ένδυμάτων και 1 γυναικείων πύλων, δια τδ άνθυγιεινόν του εργοστασίου των. Έξ αυτών αι δύο έξεδικάσθησαν και καταδικάσθησαν εις χρηματικήν ποινήν. Ηναγκάσθησαν δέ ούτω νά μεταφέρωσι τά εργαστήρια άτυχώς εις ύπόγεια πάλιν, όλιγώτερον όμως άνθυγιεινά.

Πάντως δέον νά ληφθή γενικωτέρα μέριμνα δια τήν απαγόρευσιν τών ύπογείων εργαστηρίων, διότι ή έπ' άπειρον άνεκτικότης και ή άδύνατος διόρθωσις τού κακού, καθίστα δύσχερες τδ έργον μας.

Καθαριότης.—Ως πρδς τήν καθαριότητα επί του συνόλου τών επιθεωρηθέντων, καθαρά εδρέθησαν 265, σχετικώς καθαρά 230 και άκάθαρτα 28.

Η καθαριότης εις τά εργαστήρια έξαφραται έκ τής φύσεως τών διαφόρων επαγγελλμάτων.

Ούτω τά ραφεία γυναικείων φορεμάτων, άσπρροούχων, κορσέδων και ή πλειονότης τών γυναικείων πύλων είναι κατακανόνα καθαρά.

Αντιθέτως τά ραφεία ένδυμάτων είναι ως επί τδ πλείστον άκάθαρτα με δάπεδα έπιχρισμένα από στρώμα λάσπης άναμεμιγμένης με κόκκιν ξυλανθράκων, λόγω τής αναγκαστικής χρήσεως τούτων και ένίοτε με ύπομέλανας τρίχους από τδ καννόν.

Επί του σημείου τούτου άναφέρω ότι κατά τόν χειμώνα ή άτμόσφαιρα τών ραφείων καθίσταται έξαιρε-

(Συνέχεια από τήν 4 σελίδα)

τικώς πνιγηρά και άνθυγιεινή, λόγω των έντός του αυτού δωματίου καταναλισκόμενων ξυλανθράκων.

Επίσης και εις τὰ πλείστα τῶν Κυτιοποιεῖων ἡ καθαριότης εἶνε ἐλλιπεστάτη, λόγω τοῦ ὅτι εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο γίνεται χρῆσις ἰχθυοκόλλης.

Τὰ λοιπὰ ἐργαστήρια ὑπολείπονται εἰς τὴν καθαριότητα κατὰ τὴν σειράν τοῦ πίνακος.

Σημειωτέον ὅτι εἰς πολλὰ ἐργαστήρια, τὰ ἀπορρίματα φυλάσσονται εἰς σωρὸν ἐντὸς τοῦ δωματίου ἐν τῇ γωνίᾳ καὶ παρὰ τὴν ὑδρίαν τοῦ πρὸς πόσιν ὕδατος.

Εἰς πλείστα βρφεῖα καὶ κυτιοποιεῖα, εἶταξα προθεσμίαν, ὑποδείξα καὶ μέτρα καθαριότητος.

Ἄπαντες οἱ ἐργοδοτοὶ συνεμερφώθησαν μετὰ τὰς ἐπανελημμένας ἐπιθεωρήσεις, πλην ἑνὸς ὑποδηματοποιοῦ, κατὰ τοῦ ὁποίου συνέταξα πρωτόκολλον μη-ὕσεως.

Ἡλικία ἀπασχολουμένου προσωπικοῦ.

Ἐπὶ συνόλου 1016 ἀνδρῶν 51 ἔχουν ἡλικίαν 12—14 ἐτῶν, 210 ἔχουν ἡλικίαν 14—18 καὶ 755 εἶναι ἄνω τῶν 18 ἐτῶν.

Ἐκ τῶν γυναικῶν ἐπὶ συνόλου 3424 αἱ 336 ἔχουν ἡλικίαν 12—14 ἐτῶν, 1149 ἔχουν ἡλικίαν 14—18 καὶ 1948 εἶναι ἄνω τῶν 18 ἐτῶν.

Τὸ σύνολον τῶν ἀπασχολουμένων ἀνηλικίων ἀνέρχεται ὡς ἄνω εἰς 387, ἣτοι ἀναλογία ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀπασχολουμένου προσωπικοῦ εἰς τὰ ἐπιθεωρηθέντα ἐργαστήρια 8 1/2 %. Ἡ ἀναλογία τῶν ἀπασχολουμένων ἀνηλικίων ἐν συγκρίσει μετὰ τὰ παρελθόντα ἔτη εἶναι μικροτέρα.

Ἡ κατανομή τῶν ἀνηλικίων ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἀπασχολουμένου προσωπικοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς :

Κυτιοποιεῖα	0,30
Ἐργαστήρια ραφῆς γυν. πέλων	0,30
» » » φορεμάτων	0,11
» » ἀνδρικών ἐνδυμάτων	0,08
» » πλεκτῶν ἐνδυμάτων	0,07
Ραφεῖα ἀνδρικών ὑποκαμίσων	0,05
Ὀμβρελοποιεῖα	0,04

Ὡς εἶναι φανερὸν ἡ ἀναλογία εἰς τὰ ἄνωτέρω ἐπαγγέλματα ἀκολουθεῖ προοδευτικὴν κλίμακα τῆς ὁποίας ἡ ἀνωτάτη βαθμὶς εὐρίσκεται εἰς τὰ ἐπαγγέλματα τὰ μὴ ἔχοντα ἀνάγκην μαθητείας καὶ τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουν ἀμέσως εἰς τὴν εἰσερχομένην ἐργάτριαν ἡμερομίσθιον. Ὡς ἐξηκριβώσα τὰ 2)3 τῶν ἀνηλικίων τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὰ ἐργαστήρια γυναικείων φορεμάτων, πέλων καὶ ἀνδρικών ἐνδυμάτων, ἔχουν λάθει τὴν στοιχειώδη οὐτῶν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τοῦ 12 ἔτους τῆς ἡλικίας των, πλείστα δὲ ἔχουν φοιτήσῃ καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον, ἐκ δὲ τῶν ἀρρένων πολλὰ φοιτῶσι καὶ εἰς ὑπερινώδεις σχολάς.

Συνεπῶς ἐφ' ὅσον τὸ πνεῦμα τοῦ σχετικοῦ νέμου ἔχει ἐκπληρωθῆ δὲν ἀπεμάκρυνα ταῦτα ἐκ τῆς ἐργασίας των, ἵνα μὴ παρεμποδίσω ταῦτα ἀπὸ τὴν ἐκμάθησιν τοῦ βιοποριστικοῦ ἐπαγγέλματος τὸ ὁποῖον ἐξέλε-

ξαν ἀφ' ἑνός, καὶ ἵνα μὴ στερήσω ἀφ' ἑτέρου τοῦ μικροῦ ἡμερομισθοῦ των, τὸ ὑπόστον εἶναι ἀπαραίτητον ἀπολύτως διὰ τὴν διατροφήν των, δεδωμένου, ὡς ἀπέδειξαν αἱ διάφοροι προηγούμεναι ἐρευναι, ὅτι τὰ δύο τρίτα ἀνήκουσιν εἰς πτωχὰς καὶ ἀπορφανισμένας εἰκογενεῖμας.

Ἐν ἀντιθέσει ἀπεμάκρυνα 36 ἀνήλικα 9—12 ἐτῶν ἀπὸ διάφορα κυτιοποιεῖα, τὰ ὁποῖα παρ' ὅλας τὰς ἐπανελημμένας παρατηρήσεις μας, οἱ ἐργοδοτοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ προσλαμβάνουσι λόγω τοῦ μικροῦ ἡμερομισθοῦ.

Ὁροι ἐργασίας.—Ἐκ τῶν ἐπιθεωρηθέντων ἐπαγγελμάτων, εἰ δύο μόνον ἔχει ἐφαρμοσθῆ τὸ ὀκτάωρον τῆς ἐργασίας, εἰς τὰ Κυτιοποιεῖα καὶ ἐργαστήρια δερματίνων εἰδῶν καὶ εἰδῶν ταξειδίου.

Εἰς τὰ λοιπὰ ἐξακολουθεῖ ἡ δεκάωρος ἡμερησία ἐργασία πλην τοῦ Σαββάτου, ἡ ὁποία κατὰ τὸν νόμον δὲν πρέπει νὰ εἶναι μακροτέρα τῶν 8 ὥρων.

Κατὰ τὰ παρελθόν ἔτος ἐλάχιστα παραβάσει; ἐσημειώθησαν, λόγω τῆς ἐλαττώσεως τῶν ἐργασιῶν, συνεπεία τῆς γενικῆς κρίσεως Κυρίως ἐσημειώθησαν παραβάσεις τοῦ ὄρου τοῦ Σαββάτου εἰς ἐργαστήρια γυναικείων φορεμάτων κατὰ τὴν ἐποχὴν συσσωρεύσεως ἐργασίας.

Δὲν προσέδην εἰς μηνύσεις, διότι ἄλλαι μὲν ἐργοδοτρίαι ἔσπευσαν νὰ ὑπεβάλωσιν αἰτήσεις ἀδείας παρατάσεως τῶν ὥρων ἐργασίας, ἄλλαι δὲ πρὸ τῆς ἀπειλῆς τῆς μηνύσεως συνεμερφώθησαν.

Γενικῶς σήμερον αἱ περιπτώσεις τῶν νυκτερινῶν ἐξέλιπον ἀπασαί δὲ αἱ ἐργάτρια, ἀμείβονται διὰ τὴν τυχὴν ἐπὶ πλέον ἐργασίαν. Ἐπίσης εἰς τὰ ραφεῖα ἀνδρικών ἐνδυμάτων τὰ ἐργατικά ροφεία καλούμενα, εἰς ὄριση μὲν ἐτοχὰς τοῦ ἔτους παραβιάζουσι τὰς ὥρας ἐργασίας, λόγω τῆς κατ' ἀποκοπὴν ἐργασίας.

Εἰς τὰ ἐργαστήρια ραφῆς ἀνδρικών ὑποκαμίσων ἐφαρμόζεται ἡ θωρος ἐργασία.

Μήνουσιν ὑπέβαλα κατὰ ἐργοδοτοῦ δερματίνων εἰδῶν, ὃ ὁποῖος παρὰ τὰς ἐπανελημμένας συστάσεις μου, ἐξακολουθητικῶς παρεβίαζε τὸ ὄρον τῆς ἐργασίας.

Ἐκπαίδευσις γυναικείου προσωπικοῦ.—Ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἀπασχολουμένου εἰς τὰ ἀναφερόμενα ἐπαγγέλματα προσωπικοῦ, 2749 εὐρέθησαν ἐγγράμματοι καὶ 675 ἀγράμματοι, ἐπομένως ἡ ἀναλογία ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν εἶναι 0,80 διὰ τὰς ἐγγραμμάτους καὶ 0,20 διὰ τὰς ἀγράμμάτους.

Ὁ βαθμὸς ἐκπαιδεύσεως πικίλλει ἀνὰ τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα. Γενικῶς ἡ ἐκπαιδευτικὴ στάθμη εἶναι ὑψηλοτέρα εἰς τὰ ἐπαγγέλματα βρφῆς γυναικείων ἐνδυμάτων καὶ γυναικείων πέλων. Τοῦτο ἐξηγεῖται διότι εἰς τὰ ἐπαγγέλματα τοῦτα τρέπονται τὰ μᾶλλον εὐπορακορίτοια τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἐνῶ τὰ πτωχότερα τρέπονται πρὸς ἄλλα ἔχοντα ἀνάγκην ὀλιγωτέρου χρόνου μαθητείας καὶ ἀποφέροντα μεγαλειότερον ἡμερομίσθιον ἐντὸς μικροτέρου χρονικοῦ διαστήματος, ἀνάγκάζονται δὲ νὰ ἐργασθοῦν ἀπὸ μικροτάτης ἡλικίας χωρὶς νὰ φοιτῶσι εἰς τὸ σχολεῖον.

ANNA ΜΑΚΡΕΠΟΥΛΟΥ

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐρχόμενο φύλλο.)